

MARKO ŠTUHEC: Besede, ravnanja in stvari: Plemstvo na Kranjskem v prvi polovici 18. stoletja.

Slovenska matica, Ljubljana 2009, 305 str.

Predmet obravnave v knjigi *Besede, ravnanja in stvari: Plemstvo na Kranjskem v prvi polovici 18. stoletja* so zapuščinski inventarji, oporoke, matične knjige, poročne pogodbe, patentni, resolucije, pisma in dnevniki, leksikoni in slovarji kranjskega plemstva iz prve polovice 18. stoletja. Analiza tovrstnih virov, temeljnih za raziskovanje vsakdanjih stvari in z njimi povezanih življenjskih opravil je po besedah avtorja knjige, dr. Marka Štuhca,¹ pokazala na njihovo izjemno večplastno sporočilnost, kar bo nedvomno v veliko pomoč ne le zgodovinarjem, temveč tudi etnologom, antropolopogom, muzealcem, raziskovalcem avtobiografskega gradiva, jezikoslovnim zgodovinarjem, sociologom in mnogim drugim strokovnjakom, ki jih zanimajo struktura vsakdanjega življenja, 18. stoletje, družbeni odnosi, materialna dediščina ali morda le metodologija dela s tovrstnimi viri.

Glede na to da je obdobje prve polovice 18. stoletja bolj skopo z velikimi zgodovinskimi dogodki in prelomnicami, zato pa tudi z zvenečimi imeni, ki bi zaznamovali to

dokaj mirno obdobje slovenske nacionalne zgodovine, se zdi avtorju ukvarjanje z njim nekakšen »luksuz«, vendar pa je zgodovinske prav v zadnjih desetletjih pokazalo zanimanje tudi za druge teme, ki malce odvrnejo od vtisa, da so se ljudje ukvarjali samo s tem, kako slediti svojim vladarjem. Življenje so ljudem zapolnjevale tudi na prvi vtis nezanimive in obrobne stvari. Ko in če pa jim sledimo skozi čas, pomagajo celo danes razumeti določene vzorce in vzroke ravnanja njihovih uporabnikov. Za tak primer avtor navaja skodelico za kavo, ki je bila v obravnavanem času že kar precej pogost predmet, vendar le med med kranjskimi plemiči kot tedanja družbeno elito, danes pa skodelica kave večinskemu prebivalstvu vzbuja precej različne asociacije in simbolike.

Ukvarjanje z inventarji in analiziranje njihovih vsebin se začne že pri ugotavljanju njihove zunanje podobe. Eni debeli skoraj decimeter, drugi skromni zvezki, odražajo osebne življenjske poti, prepletene s kolektivno zgodovino. Inventarje, ki sicer na prvi pogled obetajo le suhoparen seznam stvari, lahko namreč bereš tudi kot besedilo, ki odgovarja na različna vprašanja. V njih omenjeni predmeti namreč sproščajo številne asociacije, ki jih lahko povežemo s socialnim, kulturnim in čustvenim svetom vseh, ki so z njimi rokovali sami ali v družbi. Posamezni predmeti se lahko med seboj povezujejo tudi v širše skupine. Analiza v inventarjih omenjenih predmetov je pokazala tudi na razvojne faze pojavnosti, množične rabe in njihov zaton, še zlasti, če primerjamo inventarje iz predhodnega obdobja (Štuhec 1995) in obdobja za njim (Šteh 2010). Plemstvo, ki je bilo sicer različno bogato, je v določenih zadevah ohranilo skupne stanovske značilnosti, precej večje razlike pa so bile v materialih, kvaliteti in količini posameznih artiklov.

Knjiga je razdeljena na štiri poglavja. V prvem skuša avtor odgovoriti na vprašanja, kdo so bili ljudje, ki so sredi 18. stoletja za seboj pustili popise premoženj, koliko so bili stari in koliko te njihove značilnosti ustrezajo celotni plemiški populaciji. Precej obsežno poglavje zajema strnjeno branje tudi o tem, na kakšen način in kako

pogosto je bilo kranjsko plemstvo obravnavano v slovenskem zgodovnopisju. Te študije so z različnih raziskovalnih zornih kotov prispevali Dušan Kos, Miha Preinfalk, Boris Golec, Maja Žvanut in I. Weigl, pred tem pa je o inventarjih kranjskih svobodnikov pisal tudi Angelos Baš (1954: 6–7). Prvo poglavje v nadaljevanju na številnih konkretnih primerih analizira plemiško družinsko življenje predvsem v odnosu do otrok, vzroke umrljivosti oporočiteljev in izvajanje oporok. Drugo poglavje je posvečeno analizi plemiških poročnih pogodb v prvi polovici 18. stoletja. Tudi ta obsežna analiza socialnih, finančnih, mentalitetnih, vedenjskih in emocionalnih vidikov sklepanja porok razkriva plemiški svet prve polovice 18. stoletja. V nadaljevanju avtorja zanimajo premoženje, njegova velikost, razporejenost in odvisnost od stopnje plemiškega naziva, spola in statusa posameznika, kar ilustrira s številnimi konkretnimi primeri. V zadnjem poglavju so v ospredju vprašanja, povezana z rabo jezika v obravnavanih virih, ki so sprožila razmišljanja o pisni in govorni praksi kranjskih plemičev v obravnavanem času.

Materialni svet predmetov kranjskega plemstva se je sredi 18. stoletja spremenil, bolj počasi v zvezi z opremljanjem stanovanj, hitreje na področju mode, vendar pa je obleka kljub temu, da se je v Zahodni Evropi že pojavljalo potrošništvo, ostajala trajna dobrina, ki so jo tudi najbogatejše plemkinje zapuščale svojim mlajšim sestram in sorodnicam, popisovali pa so se tudi predmeti, ki so bili po mnenju popisovalcev že precej obrabljeni ali poškodovani. »Kranjski plemiči pač stvari niso metali stran,« avtor končuje svoje drugo monografsko delo na to temo.

Viri in literatura

BAŠ, Angelos: Hišna oprema svobodnikov na Kranjskem v 17. in 18. stoletju. *Slovenski etnograf* 6–7, 1954.

ŠTEH, Bogdan: Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva s konca 18. stoletja kot zgodovinski vir. Magistrsko delo. Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2010.

ŠTUHEC, Marko: *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren*. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995.

¹ Dr. Marko Štuhec je profesor obče zgodovine zgodnjega novega veka na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.